

4. Листи І. Франка до М. Драгоманова // Франко І. Зібрання творів : у 50-ти т. – К., 1980. – Т. 42. – С. 201.
5. Літературно-науковий вісник. – Львів, 1907. – Т. 38. – Кн. IV. – С. 177–178.
6. Роздольський Й. Галицько-руські народні мелодії / Й. Роздольський, С. Людкевич // Етнографічний збірник. Наукове товариство імені Шевченка. – Львів, 1906–1908. – Т. XXI–XXII.
7. Франко І. Я. Спомини із моїх гімназійних часів / І. Я. Франко. – Львів : Життя, 1912. – Вип. 2. – С. 162.
8. Франко І. Я. Студії над українськими народними піснями / І. Я. Франко // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 1969. – Т. 75. – Кн. 1. – С. 14.
9. Франко І. Я. Твори в двадцяти томах / І. Я. Франко. – К. : Держвидав, 1956. – Т. XIX. – С. 143–144.
10. Франко І. Я. Твори в двадцяти томах / І. Я. Франко. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1956. – Т. XI. – С. 242.
11. Kurjer Lwowski. – Львів, 1892. – № 240.
12. Prawda. – Варшава, 1888. – № 21. – С. 248.

Анотація

М.В.Вовк

Народоведческие тенденции Ивана Франко в развитии музыкальной этнопедагогики

В статье на основании изучения, анализа и систематизации архивных материалов, раскрываются народоведческие тенденции развития музыкальной этнопедагогики в творчестве Ивана Яковлевича Франко.

Ключевые слова: творчество, музыка, традиции, обряды, народная педагогика.

Summary

M.V.Vovk

Folk-Studying Tendencies of Ivan Franko in the Development of the Music Ethnopedagogics

On the bases of study, analyses and systematization of archival materials, folk tendencies of development of music ethnopedagogics in Ivan Franko's creation are revealed.

Key words: creation, music, traditions, customs, folk pedagogics.

Дата надходження статті: «22» вересня 2012 р.

УДК 37.013.42 + 173.7

М.В.ГРИЖАК,

здобувач

(м.Івано-Франківськ)

Діагностика батьківсько-дитячих відносин як умова надання просвітницької консультативної допомоги неповній сім'ї

У статті розкриваються проблеми діагностики батьківсько-дитячих стосунків як передумови надання просвітницької консультативної допомоги неповній сім'ї, охарактеризовані методики для вивчення батьківсько-дитячих відносин, мікроклімату сім'ї, сформованості особистісних якостей дітей із неповних сімей, а також стану надання такої допомоги сучасній неповній сім'ї.

Ключові слова: неповна сім'я, просвітництво, консультативна допомога, батьківсько-дитячі стосунки, діагностика сімейних взаємин.

Постановка проблеми у загальному вигляді.... В умовах збільшення кількості неповних сімей в Україні (сьогодні до повноліття проживає у певних типах неповної сім'ї близько 70 відсотків усіх дітей) проблемою постає виховання дітей із таких кризових сімей. Консультативна допомога неповній сім'ї виступає одним із кардинальних шляхів розв'язання багатьох виховних проблем різного типу неповних сімей – позашлюбної, осиротілої, розлученої, дистантної.

Неповною сім'єю, за визначенням В.Костіва, вважають динамічну малу соціальну групу людей, що складається з одного із батьків з однією чи декількома неповнолітніми дітьми, які спільно проживають або тимчасово відсутні, поєднані родинними відносинами (кровної спорідненості), спільністю формування й задоволення біологічних і соціально-економічних потреб, любов'ю і взаємною моральною відповідальністю [2, Т.1, с.13].

За підрахунками вчених, сьогодні 11% дітей до повноліття втрачає одного з батьків і проживає в осиротілій сім'ї; 2) позашлюбна народжуваність з 1990 р. до 2009 р. зросла від 11,2 (у 1995 р. – 13,2, у 2000 р. – 17,3) до 21,2 на 100 народжених, тобто нині до 16 років приблизно 12-20% дітей переходить через позашлюбну сім'ю; 3) співвідношення кількості розлучень до кількості шлюбів

становило – 72% у 2000 р.; 46% у 2009, 55% у 2010 р., тобто, розлучається приблизно кожна друга сім'я; 38% домогосподарств мають дітей (з однією дитиною – 64,1%, двома – 30,2%; 4,3% домогосподарств мають 3 дітей, 0,9% – 4, 0,5% – 5 дітей і більше); звідси, приблизно третина всіх дітей до повноліття переходить через розлучену сім'ю; 4) якщо Україну за останні 20 років покинуло близько 7 мільйонів громадян, то без батьківського піклування за цей період проживало приблизно 7,5-9 млн. неповнолітніх; таке перебування дітей у дистантній сім'ї складає приблизно 14% до повноліття. Загальна картина: до повноліття через відповідний тип неповної сім'ї приблизно переходить: 11% – осиротіла сім'я, 15% – позашлюбна сім'я, 35% – розлучена сім'я, 15% – дистантна сім'я; разом – 76% усіх дітей) – [2].

За таких обставин надзвичайно важливим завданням усіх навчально-освітніх закладів постає вивчення проблем неповної сім'ї, зокрема, з'ясування рівня встановлення батьківсько-дитячих стосунків у цій специфічній категорії сімей, що безпосереднім чином впливає на формування особистості майбутнього сім'янина, громадянина, трудівника, творця.

Аналіз досліджень і публікацій... Вирішенню проблем життєдіяльності неповних сімей, наданню соціально педагогічної допомоги вихідцям із цих сімей присвячені дослідження різних учених: філософів, соціологів (Ю.Вавілов, В.Солодніков, А.Харчев та ін.), психологів (М.Буянов, Е.Ейдеміллер, І.Лангмейер, З.Матейчек, К.Обуховський, М.Раттер, М.Співаковська, Г.Хоментаскас, І.Юрченко, В.Юстицькіс), педагогів (І.Гребенніков, М.Докторович, Н.Клімкіна, Л.Ковальчук, В.Костів, Ю.Літвінене, Т.Лютова, А.Макаренко, О.Максимович, В.Постовий, В.Синякова, М.Стельмахович, В.Сухомлинський) та ін. Однак, просвітницько-корекційний підхід до вирішення проблем неповних сімей, специфіка діяльності соціального педагога в консультативній допомозі членам різних типів неповних сімей ще не стали предметом спеціального дослідження.

Фактично усі дослідження, присвячені розв'язанню виховних проблем неповних сімей, показують значні труднощі і проблеми батьківсько-дитячих стосунків у цих сім'ях. Зазначимо тільки окремі з них: 1) у таких сім'ях руйнується нормальний стиль взаємовідносин усіх членів сім'ї; виникає напруженість у взаєминах дітей і батьків, особливо у випадках конфліктних відносин із тим із батьків, котрий проживає окремо; 2) відбувається зміна морально-психологічного світу та поведінки дитини (сумування за батьком, очікування зустрічі з ним тощо; виникнення комплексів різниці, неповноцінності, Попелюшки тощо); 3) у дітей проявляються і зростають невпевненість, замкнутість, плаксивість, неухважність на заняттях; розлади сну, перепади настрою, нейротизм; виникає збудженість, непослух, безпричинна образливість, агресивність, озлобленість, впертість, зухвалість; 5) проявляється накладання багатьох несприятливих обставин, що непосильним тягарем водночас діють на психіку дитини; 6) трапляються крайні прояви материнського/батьківського ставлення до дитини: то віддаленість від неї, коли вона стає тягарем, який ускладнює перспективи матері/батька, то бездумна материнська любов і надмірне суворе ставлення до дитини в ситуації депресивного стану матері; 7) відсутність у сім'ї одного з батьків ускладнює процес ідентифікації дітей з батьківським (чоловічим) і материнським (жіночим) прикладом, позбавляє їх можливості спостерігати відповідну модель подружніх і різнобічних інших родинних відносин; цей вакуум негативно впливає на підготовку дітей до майбутнього сімейного життя.

Пошуки шляхів ефективного впливу всіх причетних до справи виховання молодого покоління задля забезпечення нормальних умов для ефективного розвитку дітей-вихідців із неповних сімей постають першочерговим завданням для психолого-педагогічної науки і соціально-педагогічної практики.

Формулювання цілей статті... Метою статті є визначення підходів до вивчення виховних проблем неповної сім'ї, розкриття методик з'ясування першопричин відхилення поведінки вихідців із цієї сім'ї та встановлення можливостей поліпшення мікроклімату сім'ї.

Виклад основного матеріалу... Система діагностичних методик для виявлення стану батьківсько-дитячих стосунків у неповній сім'ї дає змогу взаємоперевіряти отримані відомості про рівень розвитку особистості дитини за окремими показниками. У процесі дослідження ми переконалися, що з метою забезпечення максимальної об'єктивності, отримання достовірних даних, важливим у вивченні є застосування певного порядку у використанні тих чи інших дослідницьких методів-прийомів.

Тільки в сукупності використовувані методики дають змогу визначити всебічно вихованість досліджуваних дітей, що послужило для нас основою для вибору конкретних видів діяльності, методів і форм роботи, забезпечило досягнення покладених виховних завдань.

У методиці традиційно використовуються усні й письмові інтерв'ю з учнями, вивчення їхніх творів на задані теми, анкетування (за методом самооцінки), фіксування реакцій дітей на

моральні дилеми чи альтернативні завдання, спостереження за учнями під час дискусій та діалогів, а також у різних життєвих ситуаціях.

Звичайно, не можна зводити вивчення рівня сформованості окремих якостей особистості до поінформованості, усвідомлення учнями міри прояву тієї чи іншої якості. Так, нерідко самооцінка учня або навіть висловлена позиція щодо тих чи тих дилем, ситуацій не дає об'єктивної картини. Є підстави довіряти більше постійним спостереженням за реальними діями учнів, оцінюючи їх за певними критеріями і показниками. Традиційно в народній педагогіці виявлення якостей здійснювалось через спостереження і фіксування їх наявних ознак, якими охоплювались всі види діяльності особи, її навчання, праця, громадська діяльність тощо. Тому з найдавніших часів основним методом вивчення різнобічної культури особи є метод спостереження в різних ситуаціях за її життєдіяльністю. Такі ситуації стають «індикаторами», які засвідчують реальний процес у механізмі функціонування ціннісно-смыслові регуляції поведінки особи (на етапі конкретної дії). Сукупність таких циклів поведінки особи подає істинну картину сформованості її якостей, які проявляються в сфері різнобічних відносин. Добре, коли ці відносини фіксуються в сфері життєдіяльності особи та її спілкування. Вчителі успішно використовують і спеціально створені складні, екстремальні (для учня) педагогічні ситуації, щоб виявляти рівень вихованості школярів у процесі спеціальних «зрізів».

Наведемо сутність і зміст окремих апробованих методик, які дають змогу оперативно з'ясувати рівень сформованості певних якостей дітей із неповних сімей, встановити необхідний мінімум надання просвітницької консультативної допомоги неповній сім'ї.

Методика PARI використовується для визначення ставлення батьків щодо різних сторін сімейного життя (вибір батьками сімейних цінностей та виконання ними сімейних ролей). Автори – американські психологи Е. Шефер і Р. Белл, адаптована Т. Неццет [3, с.328-339; 6, с.188-198].

У методиці виділено 23 аспекти-ознаки, які торкаються різних сторін ставлення батьків до дитини й життєдіяльності сім'ї. З них – 8 ознак описують *ставлення до виконання сімейних ролей* та 15 – торкаються *батьківсько-дитячих стосунків*. Ці 15 ознак діляться на 3 групи: 1) оптимальний емоційний контакт; 2) зайва (надмірна) емоційна дистанція з дитиною; 3) надмірна концентрація уваги на дитині.

Ставлення до сімейної ролі описується з допомогою 8 ознак: обмеженість інтересів жінки рамками сім'ї, турботами виключно про сім'ю (3); відчуття самопожертви в ролі матері (5); сімейні конфлікти (7); надавторитет батьків (11); незадоволеність роллю господині дому (13); байдужість чоловіка, його невключеність у справи сім'ї (17); домінування матері (19); залежність і несаможиттєвість матері (23). *Ставлення батьків до дитини*: оптимальний емоційний контакт (складається з чотирьох ознак, їх номери в опитувальному листі – 1, 14, 15, 21): спонукання словесних проявів, вербалізація (1); партнерські стосунки (14); розвиток активності дитини (15); вирівнювальні стосунки між батьками і дитиною (21).

Надмірна емоційна дистанція між батьками та дитиною (складається з трьох ознак, їх номери в опитувальнику (8, 9, 16): роздратованість (8); суворість, надмірна строгість (9); ухиляння від контакту з дитиною (16). Надмірна концентрація уваги на дитині (описується 8 ознаками, їх номери в опитувальнику 2, 4, 6, 10, 12, 18, 20, 22): надмірна турбота, встановлення відносин залежності (2); подолання опору (4); створення безпеки, боязкість образити (6); виключення позасімейних впливів (10); придушення агресивності (12); придушення сексуальності (18); надмірне втручання у світ дитини (20); прагнення прискорити розвиток дитини (22). Кожна ознака вимірюється за допомогою 5 суджень, врівноважених з погляду вимірювальної здатності і значущого змісту. Вся методика складається зі 115 суджень.

Методика дає змогу оцінити специфіку відносин всередині сім'ї, особливості організації сімейного життя: господарсько-побутові стосунки, організація побуту сім'ї (шкали 3, 13, 19, 23); подружні стосунки, пов'язані з моральною, емоційною підтримкою, організацією дозвілля, створенням середовища для розвитку особистості, власної та партнера (шкала 17); відносини, що забезпечують виховання дітей, «педагогічні» (шкали 5, 11).

Проаналізувавши цифрові дані, можна скласти «попередній» портрет сім'ї. Дуже важлива шкала 7 (сімейні конфлікти). Високі показники за цією шкалою можуть свідчити про конфліктність, перенесення сімейного конфлікту на батьківсько-дитячі стосунки й відповідну ідентифікацію дитини з конфліктним вирішенням подібних ситуацій у її наступній життєдіяльності.

Високі оцінки за шкалою 3 свідчать про пріоритет сімейних проблем, про вторинність інтересів «справи», зворотне можна сказати про шкалу 13. Для осіб, які мають високі оцінки за цією ознакою, характерна залежність від сім'ї, низька узгодженість у розподілі господарських функцій. Про погану інтегрованість сім'ї свідчать високі оцінки за шкалами 17, 19, 23.

Модифікації соціометричної методики. Для діагностики взаємин дітей із неповних сімей у середовищі ровесників, нами використовувались модифікації соціометричного методу [5, с. 315–326].

Соціометричний метод вивчення взаємовідносин підлітків із дистантних сімей у середовищі однокласників дає змогу встановити рівень задоволення окремих потреб особистості (потреби в успіху, визнанні серед інших, потреби в емоційному контакті серед ровесників тощо).

Учня пропонується на листку поставити цифри зверху вниз за кількістю учнів у класі. Дослідник (класний керівник) називає порядковий номер і прізвище за своїм списком, підготовленим заздалегідь, а присутні в класі учні проставляють знак плюс (+) поруч з цифрою, якщо вони симпатизують названому учневі, мінус (–) – якщо він викликає антипатію, або нуль (вагаються, що проставити, у них – нейтральне ставлення до нього). Особливість цієї методики полягає у тому, що кожний учень визначає своє емоційне ставлення до всіх однокласників.

У процесі обробки даних дослідник розділяє відповіді на групи хлопчиків і дівчаток із повних та неповних сімей. Таким чином, виділяються чотири групи. Список учнів класу тепер складається таким чином (зверху вниз): хлопчики із повних сімей, дівчатка із повних сімей, хлопчики із неповних сімей, дівчатка з неповних сімей. У таблицю-матрицю заносяться результати опитування.

У кожній горизонтальній лінії кожного ряду вираховується кількість позитивних (+) і негативних (–) відданих зв'язків. Показники нейтрального ставлення можна не враховувати, оскільки при наступних обрахунках число множиться на нуль.

Місце учня в класі або його соціометричний статус (S) визначається за такою формулою:

$$S = \frac{\sum R}{N - 1},$$

де R – алгебраїчна сума позитивних і негативних виборів, які отримав даний учень; N – кількість учнів, що брали участь у дослідженні.

Межі індексів умовно визначаються від +1 до –1, або від +100% до –100%. Чим вищий індекс із позитивним знаком, тим більший авторитет учня в групі. І навпаки, чим вищий індекс з негативним знаком, тим нижчий його соціометричний статус. Індокси у межах від +20% до –20% означають серединне місце учня у групі, найчастіше нейтральне, з поєднанням байдужого ставлення до нього ровесників.

Для визначення індексів емоційної сприйнятливості у групах хлопчиків та дівчаток із неповних сімей, а також рівня взаємовідносин між ними, вся матриця ділиться на 16 прямокутників. Один із них означає взаємні оцінки хлопчиків із повних сімей; другий – оцінки хлопчиків із повних дівчатками із неповних сімей; третій – хлопчиків із повних хлопчиками із неповних сімей; четвертий – хлопчиків із повних дівчатками із неповних сімей; п'ятий – дівчаток із повних хлопчиками із неповних сімей; шостий – взаємні оцінки дівчаток із повних сімей; сьомий – оцінки дівчаток із повних хлопчиками із неповних сімей; восьмий – дівчаток із повних дівчатками із неповних сімей; дев'ятий – хлопчиків із неповних хлопчиками із повних сімей; десятий – хлопчиків із неповних дівчатками із повних сімей; одинадцятий – взаємні оцінки хлопчиків із неповних сімей; дванадцятий – оцінки хлопчиків із неповних дівчатками із неповних сімей; тринадцятий – дівчаток із неповних хлопчиками із повних сімей; чотирнадцятий – дівчаток із неповних дівчатками із повних сімей; п'ятнадцятий – дівчаток хлопчиками із неповних сімей; шістнадцятий – взаємні оцінки дівчаток із неповних сімей.

Індокси емоційної сприйнятливості виділених груп визначаються за формулою:

$$J = \frac{\sum R_{j^+} + \sum R_{j^-}}{N(N - 1)},$$

де $\sum R_{j^+}$ – сума всіх позитивних зв'язків, а $\sum R_{j^-}$ – негативних.

Для визначення індексів взаємних емоційних зв'язків між виділеними групами у знаменнику множимо число членів однієї групи на кількість членів іншої групи.

Наприклад, емоційне ставлення хлопчиків із неповних сімей до всіх дівчаток (або до дівчаток з повних чи неповних сімей) визначається за формулою:

$$J_{x \rightarrow g} = \frac{\sum R_{j^+(x \rightarrow g)} + \sum R_{j^-(x \rightarrow g)}}{N_x \cdot N_g},$$

де $\sum R_{j^+(x \rightarrow g)}$ – сума позитивних відданих переваг

дівчаткам з боку хлопчиків із неповних сімей; $\sum R_{j^-(x \rightarrow g)}$ – сума несприйнятливості дівчаток з боку хлопчиків із дистантних сімей; N_x – кількість хлопчиків із неповних сімей, що брали участь у дослідженні; N_g – кількість всіх дівчаток із повних і неповних сімей, яких оцінювали хлопчики із неповних сімей.

Аналогічним способом можна визначити емоційне ставлення дівчаток із неповних сімей до всіх хлопчиків, хлопчиків із повних сімей до всіх дівчаток і дівчаток із повних сімей до всіх хлопчиків (з метою порівняння).

Таким чином, порівняно нескладна процедура соціометричного тесту дає змогу одночасно визначити не тільки позицію (статус) кожного учня класу, але й виявити рівень психологічної сумісності як класу, так і окремих груп хлопчиків і дівчаток із повних і неповних сімей, а ще важливіше визначити рівні взаємності між хлопчиками і дівчатками, що виховуються у неповних сім'ях.

Звичайно, отриманий індекс лише фіксує факт відносин між однокласниками, що склалися, але не розкриває істинних причин і мотивів надання переваг або несприйняття того чи іншого учня чи первинних груп у класі. Вони орієнтують соціального педагога на фон, що складається у взаємних стосунках, підказують, де і в якому напрямі потрібно розібратися у причинах ігнорування окремих учнів, щоб винайти засоби для підняття їх авторитету в групі.

Тест незавершених речень [4, с.60-63; 6, с.67-70].

Учням пропонується доповнити нижче вказані незакінчені речення так, щоб виразити свої справжні почуття.

Ключ до тесту розрізняє дію різних чинників соціалізації дітей:

- 1) ставлення до матері, батька сім'ї – 3, 17, 50; 7, 11, 32, 45; 22, 27, 38;
- 2) ставлення до друзів та їх сімей – 23, 46, 39;
- 3) ставлення до школи, вчителів – 14, 24, 28, 31, 62;
- 4) ставлення до праці – 47, 52, 63;
- 5) про бажання, інтереси, потреби – 5, 10, 13, 19, 25, 33, 41, 42, 48, 53, 55, 57, 60, 64, 66, 67;
- 6) морально-правові погляди – 1, 2, 3, 8, 12, 16, 26, 29, 34, 37, 43, 51, 56;
- 7) про себе, про свої реакції, спогади – 4, 9, 15, 18, 20, 21, 30, 35, 36, 40, 44, 49, 54, 58, 61, 65.

Методика «Проблемні твори». За допомогою методик цього типу вивчається сімейний мікроклімат у сприйнятті дітей, життєві плани та ідеали сім'ї, окремі сторони виховного процесу сім'ї. Твір – звичне для школярів заняття і тому психологічний бар'єр при цьому створюється незначний, дослідник отримує можливість працювати над твором неодноразово, піддаючи його багатоплановому аналізу; конкретні завдання твору задаються у прямій чи непрямій формі. Проблемні твори співставляються з даними інтерв'ю (з учителем, батьками, з однокласниками), результатами анкетувань, характеристик. Вони проводяться, як правило, анонімно чи «умовно анонімно». Учнів просять писати дуже відверто. Реальне дослідницьке завдання розкривається повністю при умові: встановлення особливо довірливих стосунків, при повній анонімності, при постановці теми, що не викликає бар'єру. План твору, як правило, не дається, хоча може бути наведений у формі усного коментаря до розкриття теми.

Методика визначення шляхів надання допомоги неповній сім'ї з допомогою діагнозу та прогнозу: Використовується щокроковий підхід у «наданні допомоги» неповній сім'ї. На основі результатів діагностики:

- а) визначаються виховні можливості сім'ї;
- б) фіксуються домінуючі позитивні риси характеру, умови взаємодії домашнього, шкільного і позашкільного оточення дитини;
- в) виявляються «западаючі ланки», відхилення у рівнях сформованості інтегральних якостей, у задоволенні основних життєво необхідних потреб особи.

На основі проведеного діагнозу здійснюється прогноз за різними напрямками: 1) усунення; 2) відновлення; 3) компенсація; 4) нейтралізація і т. ін. [2, Т.1].

У психодіагностиці родинних взаємин значну роль відіграють експериментальні психодіагностичні методики, застосування яких дає змогу кількісно виражати різні особливості людей, що визначають їхні внутрішні стани, особистісні якості та взаємини з оточенням. Це досягається шляхом організації спеціального стимульного середовища, в яке включається людина, шляхом реєстрації тих чи інших показників реакцій обстежуваного та правил перетворення зареєстрованих показників в оцінку діагностованих властивостей.

За участі практичного психолога, соціального педагога у вивченні проблем неповних сімей виникла нагальна потреба автоматизації їхніх різних рутинних операцій, що стосуються психологічного діагностування та консультування: інструктаж обстежуваного, пред'явлення стимулів та реєстрація відповідей респондента, ведення протоколу, обрахунки, видання результатів і т. ін. За рахунок такої автоматизації підвищується рівень стандартизації, точність і швидкість отримання вихідних діагностичних даних, оперативність обробки інформації, можливість у стислі терміни проведення масштабних психодіагностичних обстежень. Усе це разом сприяє різним стратегічним і тактичним цілям та завданням працівників загальноосвітньої

школи, а в практичному плані-моніторингу розвитку особистісних якостей вихідців із неповних сімей.

Позитивними чинниками, що ефективно сприяють практичній сімейній психодіагностиці у цьому випадку такі: 1) швидке отримання діагностичних результатів вкрай необхідне в таких галузях, як психологічне обстеження чи консультування; 2) експерт звільнюється від трудомістких рутинних операцій і може сконцентруватися на вирішенні суто професійних завдань; 3) немаловажним є точність реєстрації результатів, а також суттєва відсутність помилок в обробці результатів, або в зіставленні результатів декількох тестів; 4) оперативність обробки даних у комп'ютерному експерименті дає змогу в стислі терміни проводити масові психодіагностичні обстеження шляхом паралельного тестування багатьох піддослідних. Крім цього, застосування комп'ютерів сприяє підвищенню рівня стандартизації умов психодіагностичних експериментів за рахунок однакового інструктування обстежуваних і пред'явлення завдань, які не залежать від статі, віку, міри привабливості, настрою та упередженості як експериментаторів, так і самого обстежуваного; конфіденційність автоматизованого тестування дає змогу обстежуваному бути більш відвертим і природним під час експерименту; корисною є можливість приховати від обстежуваного особливості експерименту, технологію отримання результируючих показників; складні алгоритми обробки інформації полегшують великі об'єми обчислень; ведення банку даних, в якому нагромаджуються результати психодіагностичних обстежень, дає змогу значно прискорити процес отримання достовірних, емпірично обґрунтованих тестових норм для різних категорій обстежуваних; наявність банку психодіагностичних даних створює передумови для широкого використання діагностичного підходу; важливою цінністю сучасних комп'ютерів є розвиток засобів відображення інформації на екрані дисплея чи у виді твердої копії в звичній для психолога формі профілю особистості, графіка чи таблиці, у вигляді діаграм і гістограм розподілу значень заданого психодіагностичного показника; апофеозом комп'ютерної підтримки методики є отримання розгорнутого й обґрунтованого психодіагностичного висновку у вербальній формі, як для обстежуваного, так і професійного висновку для спеціаліста-психолога [Дюк В., 1994, 20-28].

Висновки... Таким чином, виокремлені нами підходи щодо діагностики міжособистісних стосунків неповних сімей, опис призначених для цього методик, використання інших апробованих нами методик – розроблені для цього анкети для батьків, комп'ютерна самооцінка та оцінка рівня сформованості особистісних якостей вихідців із неповних сімей, побудована на технологічній основі «Кваліметричний профіль», діагностика батьківсько-дитячих взаємовідносин (автори Е.Ейдеміллер, В.Юстицкіс) та ін. – все це разом сприяє наданню якісної консультативної допомоги неповній сім'ї, побудованої на основі результатів діагностики.

Перспективу подальших досліджень в означеному контексті вбачаємо в уточненні структурних елементів, виділених для вивчення міжособистісних стосунків у неповній сім'ї з метою надання її представникам консультативної допомоги, відборі та розробці нових ефективних методик діагностування.

Список використаних джерел і літератури:

1. Дюк В. Компьютерная психодиагностика / В. Дюк. – СПб. : Братство, 1994. – 364 с.
2. Ковбас Б. Родинна педагогіка : у 3-х т. / Ковбас Б., Костів В. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпатського університету імені Василя Стефаника, 2006. – Т. 1. Основи родинних взаємовідносин. – 288 с. ; Т. 2. Основи родинного виховання. – 288 с.
3. Комінко С. Крайні методи психодіагностики / Комінко С., Кучер Г. – Тернопіль : Карт-бланш, 2005. – С. 328–339.
4. Костів В. Методика виявлення рівня моральної вихованості дітей із неповних сімей / В. Костів. – Івано-Франківськ, 1996. – 132 с.
5. Костів В. Соціометричний метод вивчення взаємовідносин підлітків із неповних сімей у середовищі однокласників / В. Костів // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ : Плай, 1999. – Вип. 3. – Ч. 2 – С. 325–336.
6. Лучшие психологические тесты для проотбора и профориентации / отв. ред. А. Кудряшов. – Петрозаводск : Петроком, 1992. – 318 с.

Анотація

М.В.Грижак

Діагностика родителсько-детских отношений как условие предоставления просветительской консультативной помощи неполной семье

В статье раскрываются проблемы диагностики родителсько-детских отношений как предпосылки предоставления просветительской консультативной помощи неполной семье, охарактеризованные методики для изучения родителсько-детских отношений, микроклимата семьи, сформированности личностных качеств детей из неполных семей, а также состояния предоставления такой помощи современной неполной семье.

Ключевые слова: *неполная семья, просветительство, консультативная помощь, родителсько-детские отношения, диагностика семейных взаимоотношений.*

Summary

M.V.Hryzhak

Diagnostics of Paternal-Child's Relations as Means of Rendering of Educational Consultative Help to Incomplete Family

The problems of diagnostics of paternal-child's relations as pre-conditions of rendering of educational consultative help to incomplete family are highlighted in the article. The methods of studying of paternal-child's relations, microclimate of family, formed personal qualities of children from incomplete families, and also state of rendering of such help to modern incomplete family are characterized in the article.

Key words: incomplete family, education, consultative help, paternal-child's relations, diagnostics of family mutual relations.

Дата надходження статті: «1» жовтня 2012 р.

УДК: [378.147+37.013.42]: 008

О.І.ГУРЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Бердянськ Запорізької області)

Полікультурний ресурс професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів

У статті розкрито сутність полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів; на основі аналізу навчального плану з напрямку підготовки «Соціальна педагогіка», типових та робочих програм визначено теми навчальних дисциплін, дотичні до проблем полікультурності та підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності у полікультурному суспільстві; продемонстровано полікультурний ресурс дисциплін варіативної частини навчального плану.

Ключові слова: полікультурна освіта, майбутній соціальний педагог, полікультурний соціум.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Процес модернізації вищої школи в Україні спрямований на входження у Європейський освітній простір. Оновлення освітньої парадигми висуває принципово нові вимоги до підготовки фахівців соціально-педагогічної галузі, від компетентності яких залежить результативність протікання соціальних процесів, урегульованість суспільних відносин, потужність діяльності соціальних інститутів, реалізація міжнародних та державних соціальних програм та проєктів, готовність молоді до прояву активної громадянської позиції, особливо в умовах полікультурного простору.

Соціально-педагогічна практика показує, що у вирішенні соціальних проблем полікультурного суспільства, яким є Україна, (етнокультурне відродження, позитивне міжнаціональне спілкування, віротерпимість, етнічна толерантність та інші), необхідна участь соціальних працівників (у соціальних установах) та соціальних педагогів (освітні заклади). Адже, саме ці фахівці постійно співпрацюють із представниками різних національностей (національні меншини, мігранти, біженці тощо), надають їм посильну соціальну допомогу, створюючи умови для соціальної адаптації у новому полікультурному середовищі та попереджаючи виникнення етнокультурної маргінальності й міжнаціональних конфліктів.

Отже, існує необхідність спеціальної полікультурної підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності в поліетнічному середовищі. Зміст та методика такої підготовки лежать у основі полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів. У науковому просторі термін «полікультурна освіта» трактується як складовий компонент професійної освіти, спрямований на засвоєння культурно-освітніх цінностей інших культур на основі знання культури своєї етнокультурної групи, а також взаємодію всіх культур на принципах взаємопорозуміння, толерантності, діалогу та плюралізму, що є засобом протистояння дискримінації, націоналізму, расизму (Л.Гончаренко, О.Гукаленко, Г.Дмитрієв, В.Кузьменко, Л.Пуховська та інші).

Аналіз досліджень і публікацій... Полікультурна освіта як наукова проблема розглядалася в зарубіжних концепціях мультикультурної освіти (Д.Бенкс та ін.), міжкультурної освіти (П.Бателаан, Г.Ауернхаймер, В.Нике та ін.), глобальної освіти (Р.Хенві), міжкультурної комунікації (Н.Іконников, Р.Льюїс, К.Сторті, С.Тер-Мінасова та ін.), освоєння чужої культури (М.Беннет), взаємодії культур (Н.Крилова, В.Тішков та ін.), соціалізації (Д.Дьюї), міграційної педагогіки (О.Гукаленко, Г.Солдатова та ін.), етнічної і крос-культурної психології (Н.Лебедева, Т.Стефаненко та ін.).